

Vájjigás – A védőbeszéd

Vájjigás Hetiszakasza tartalma ויג

Szakaszunkban – Vájjigás (1Mózes 44:18-47:27.) – Jehudá elmondja nagy védőbeszédét, melyben az egyiptomi alkirályt (akiről nem tudja, hogy azonos eltűnt-eladott testvéreivel, Józseffel) hitszegéssel vádolja, felajánlja, hogy ő maradjon Egyiptomban Benjámin helyett, akinél megtalálták az “ellopott” ezüst serleget. Olyan átérzéssel ecseteli az ősz apa fájdalmát, ha kedvenc (tízgyermekes...) “kisfia” nem tér haza – hogy József elérzékenyül, sírva fakad és megismerteti magát testvéreivel. Utána hazaküldi őket minden jóval és azt üzeni apjának, jöjjön Egyiptomba, háza népével egyetemben és legyen a vendége. Ez meg is történik, Jákob “lemegy” Egyiptomba, és a család letelepszik Gósen földjén.

Jehuda odalép József elé, és kérlelni kezdi, engedje szabadon Benjámit, és felajánlkozik, hogy Benjámin helyett rabszolgája lesz az egyiptomi uralkodónak. József, látván a fivérek egymás iránti lojalitását, felfedi előttük kilétét: – Én vagyok József! – jelenti ki. – Él-e még atyám? – **1Mózes 44:18–45:3.**

A fivérek a szégyen és a bűntudat érzése önti el, de József vigasztalja őket. – Nem ti küldtetek engem ide – mondja nekik –, hanem Isten. Minden Felülről lett így rendelve, hogy mi és az egész térség megmeneküljünk az éhhaláltól. József meghívja a testvéreit és atyját, hogy költözzenek az egyiptomi Gósenbe. Sok ajándékot ad a testvéreknek, és még többet Benjáminnak. – **1Mózes 45:3–23.**

A fivérek sietnek vissza Kánaánba, hogy megvigyék a hírt. Jákob lemegy Egyiptomba fiaival

és azok családjával – összesen hetvenen –, és 22 év elteltével végre újra találkozhat szeretett fiával. Útban Egyiptom felé isteni ígéretet kap: – Ne félj lemenni Egyiptomba, mert nagy néppé teszek majd ott. Én lemegyek veled Egyiptomba, és majd fel is hozlak onnan. – **1Mózes 45:24–46:34.**

Miután megérkeznek Egyiptomba, elmennek a fáraóhoz, és Jákob megáldja őt. Közben József élelmet és gabonát ad el az éhínség idején, és megveszi érte Egyiptom összes földjét a fáraó számára. A fáraó odaadja József családjának Gósen termékeny földjét, hogy ott telepedjenek le, és Izrael gyermekei gyarapodni kezdenek az egyiptomi száműzetésükben. – **1Mózes 47:1–27.**

שבת שלום

Váigás – (ויגש)

Ez a hetiszakasz az első számúzetéssel, gálutal foglalkozik, és ez jó lehetőség arra, hogy elgondolkozzunk rajta miért jött létre a gálut?

A hetiszakaszban megtörténik József megható találkozása a testvéreivel. Huszonkét év telt el, huszonkét év gyász Jákov életében, és huszonkét év megbánás és lelkiismeretfurdalás József testvéreinek életében az eladása miatt. Amint vége a találkozás miatt érzett izgalom első pillanatának József arra kéri testvéreit, hogy menjenek fel Árec Izraelbe és hozzák vissza azonnal Jákovot és egész családját. „És fölkerekedett Jákov Beér-Sevából és vitték Izrael fiai Jákovot, az ő atyjukat, gyermekeiket és feleségeiket” - írja a Tóra a nagy utazásról. Valójában ezzel az egyiptomi utazással kezdődött a zsidó nép első számúzetése. A számúzetés azt jelenti, hogy a természetes helyünkről egy másikra megyünk. A zsidó nép számára Izrael földje a természetes hely. Ez az a föld, amit az Örökkévaló a népének szánt már a teremtkor, és melyet megígért Ábrahámnak. Amikor nem vagyunk a hazánkban, az a gálut.

Négy gálut volt a zsidó népnek: Az első az egyiptomi. 2238-ban (ie. 1522), amikor Jákov lement népes családjával Egyiptomba, ahol nőtt, fejlődött és teljes néppé vált. Ez a gálut 210 évig tartott, amíg jött Mózes és felszabadította a népet.

A második a babiloni. 3338-ban (ie. 522), amikor Nebukodonozor császár lerombolta az első szentélyt és a nép legnagyobb részét Babilonba üzte. Ez a gálut 70 évig tartott, aztán a nép visszatért Izraelbe és felépítette a második szentélyt.

A harmadik az asszír. Asszíria tíz törzset (a zsidó nép többségét) száműzött Asszíria távoli területeire és szomszédos országaiba, ezek helye máig ismeretlen.

A negyedik a vörös gálut, 3828-ban (isz. 68) Titusz elpusztította a második szentélyt és Izrael népe szét-szóródott az egész világon. Ez a legnehezebb és leg-hosszabb számúzetés, melyben ebben a pillanatban is járunk, immár közel 2000 éve.

Miért van gálut? Első pillantásra úgy tűnhet, hogy a számúzetés az Örökkévaló büntetése azért, mert a nép nem teljesítette a parancsait. De van egy másik, mélyebb nézőpont is, amely sokkal optimistább ennél. Ez arra alapoz, hogy minden, amit Isten tesz, az csak

jó lehet, és célja az ember fejlődése, jobbá válása, és magasabb szinten való élése. Ez a gondolat adhat erőt a gálutban élőknek, hogy megbirkózzanak a nehézségeikkel. Ez adja nekik az akaratot, és a vágyat, hogy kikerüljenek belőle, és más életet éljenek.

Igaz, hogy a gálut nehéz. Idegen földön élni, s nem zsidó népek közt az ismeretlenben boldogulni nehéz. Olyan ez, mint a felnőtt fiú, aki eddig apjának kenyérén élt, apja házában, élvezve annak minden gondoskodását, védelmét. És most el kell hagynia az atyai házat és csak magára van utalva. Ugyanígy az Isten meleg szeretete a zsidó nép iránt nem érezhető, a kiválasztott népére való figyelme és odaadása nem látható egyértelműen, és ezt a többi nép arra használja, hogy visszaéljen vele. De mindez a sok nehézség kizárólag a nép érdekében történik. Ilyen mértékű felemelkedést és tanulást nem lehetne elérni, a mélységek megtapasztalása nélkül. Az ember életében sokszor a nehézségek hoznak felszínre hatalmas erőket. Amikor a sarokba szorítják, vagy halálos veszélyt érez, és olyan erő keríti hatalmába, hogy legyőzi ellenségeit, a felmerülő akadályokat, és lelkének mélyéből addig nem látható tulajdonságok bukkannak fel, melyek jellemét formázzák.

Igy van ez minden zsidóval is. A zsidó lélekben az isteni erőnek és szeretetnek nincs határa. A nyugalom és béke pillanataiban, például az első és második szentély szent idejében a világ magasztos, minden jó, nincs kihívás, nem kell szembesülni a világban lakozó gonosszsággal. Isten azt akarja, hogy az emberek fejlődjenek, erre a célra létrehozta a gálutot, mert csak a nehézségek és kihívások tudják előhozni az emberben lakó rejtett erőket és kihasználhatatlan hatalmas lehetőségeket. Pontosan ilyenkor, mikor hiányzik a fény, amikor nehézségekkel és sötétséggel kell megküzdenünk, éppen ekkor fejlődünk leginkább, hogy egy következő szintre lépjünk, hogy felhasználjuk mélyen szunnyadó remek képességeinket, és ragyogtasuk fel a fényt saját lelkünk mélyéből, ahol az Örökkévaló mindig jelen van, bárhova megyünk a világon! Mert Jákovnak is megmondta: „Én vagyok az Isten, atyád Istene, ne félj lemenni Egyiptomba, mert (...) Én lemegyek veled Egyiptomba és én föl is hozlak téged!” Bennünk van az erő, a fény, és minden potenciál ahhoz, hogy az ő terve szerint jobbá, és jobbá váljunk!

Glitzenstein Chaim Shaul rabbi

HETI SZIDRA: Naftali Krausz ősi forrás című könyvéből

Az elveszett törzsek hazatérnek

„...így beszélj hozzájuk: Ezt mondja az én Istenem, az Örökkévaló: Én kihozom Izrael fiait a népek közül, bárhová kerültek. Összegyűjtöm őket mindenfelől, és beviszem őket a saját földjükre. Egy néppé teszem őket abban az országban, Izrael hegyein, és egy király fog uralkodni mindnyájuk fölött. Nem lesz többé két nép, és nem szakadnak soha többé két királyságra.” [Ezékiel (Jechezkél) 37:21 22.]

י"ג

Háftáránk a kibuc gálujotról, a szórványok egybegyűjtéséről, a megváltás egyik fontos szakaszáról szól. Jechezkél próféta, a jelképek látnoka itt a két zsidó királyság egyesülését jövendöli, ami "az idők végén" következik majd be. Két jelképes fadarabot kell kezébe vennie, az egyikre Jehudá, a másakra József vagyis Efrájim, a tíz törzs nevét kell írnia. A két fadarab eggyé válik a próféta kezében, és ez a két zsidó királyság egyesülését jelenti, mégpedig Júdea, azaz Dávid házának királysága alatt. Ezzel a zsidóság egyenletlensége és széthúzása is megszűnik, s ez is a messiási idők jele.

Érdekes, hogy ennek a 37. fejezetnek az első szakasza a holtak feltámadásáról szól, a második pedig a szórványok egybegyűjtéséről. Eszerint a megváltás fázisai nem feltétlenül kronológiai sorrendben követik egymást.

Az is sok fejtörést okozott a kommentátoroknak, hogy a próféta egyértelműen a tíz elveszett törzs visszatéréséről és megváltásáról beszél, holott bölcseink szájhagyománya szerint ezek örökre elvesztek, és soha többé nem fognak visszatérni. Tudjuk, hogy már a Második Szentély idején is csak Jehudá és Binjámin törzse volt meg a zsidó népből, és Lévi törzsének töredéke, néhány kohanita. A tíz törzs, amely Dávid és Salamon aranykorának letűnése óta Izrael királyságának népe volt eltűnt, elveszett, miután Szalmanasszár asszír uralkodó elfoglalta az országot, és száműzte őket.

Azóta a tíz törzs rejtélye körül hatalmas irodalom keletkezett. A Biblia azt írja, hogy az asszír hódító „Izraelt... fogságba hurcolta Asszíriába, és letelepítette őket Háláchban és a Chábornál, Gozán folyójánál meg a médek városaiban” (2Királyok 17:6.). Ez Hoséa ben Élá, Izrael utolsó királya uralkodásának kilencedik évében történt. A deportált nép helyett az asszírok Babelből és másfelől telepítettek be új lakosokat Izrael vagy ahogyan a főváros, Somron után nevezték, Számária városaiba. Ezek részben átvették a helyi szokásokat, és látszatra zsidókká váltak, részben azonban megőrizték pogány szokásaikat, köztük a bálványimádást. Tőlük származnak a samaritánusok héber nevükön somronim, akik a történelem folyamán annyi bajt idéztek a zsidó nép fejére.

A Biblia egy teljes fejezetet szentel a tíz törzs gálutjának, amely Izrael vétkeinek büntetéséül minősül, felsorolva, mi mindent követtek el a Tóra törvényeinek áthágásával, amivel magukra vonták az Örökkévaló haragját és a szerződésszegés minden ódiumát. De hát mi történhetett az elveszett törzsekkel? Hová lehettek? A Biblia szerint egy részüket a Gilád, Chácor és Náftáli földjén lakókat, vagyis Reuvent, Gádot és Menássé fél törzsét, akik a Jordánon túli végeken éltek már korábban száműzte Tiglápilásszár asszír uralkodó. Csak ezután következett Szalmanasszár hadjárata, a totális megszállás és Izrael teljes lakosságának deportálása. Izrael királysága 721 évvel a polgári időszámítás kezdete előtt pusztult el. A testvérállam, Júdea ezután még 133 évig fennállt. Amikor Júdea királya, Josijáhu végrehajtotta a zsidó vallási restaurációt, kiirtotta a pogány szokásokat, és betiltotta a bálványimádást, hatalmas népünnepélyt rendeztek a Jeruzsálemi Szentélyben Peszách tiszteletére.

Az erről szóló bibliai versek (2Krónikák 35.) azt sejtetik, hogy az áhítatos ünneplésben nemcsak a Jehudá- és Binjámin-, hanem egyéb törzsek tagjai is részt vettek. Ennek alapján a Talmud bölcsei úgy vélekednek, hogy „Jeremiás próféta visszahozta a száműzött tíz törzs egy részét” (Megilá 14.). Jehudá Kiel, a Dáát Mikrá kom-

HETI SZIDRA: Naftali Krausz ősi forrás című könyvéből

mentátora a Királyok és Krónikák című fejezetben megjegyzi, hogy Josijáhunak, Júdea egyik utolsó nagy királyának sikerült kihasználnia az asszír birodalom hanyatlását, és uralmát kiterjeszteni a leigázott Izrael területére, ahol a zsidó nép ott maradt töredékét visszatérítette az egyistenhit kötelékébe.

Így történt-e, vagy sem, nem tudjuk. A tíz törzs nagy része elveszett. A Talmudban vitatkoznak arról, hogy „az idők végén”, a megváltás korában visszatérnek-e. Rabbi Ákivá véleménye az, hogy ez nem fog bekövetkezni. A híresen realista szemléletű Ákivá álláspontját elsősorban a valóság ismeretére alapozza, de alátámasztja egy érdekes filológiai érveléssel is. A Tóra ezekkel a szavakkal ígér büntetést méghozzá a száműzetés főbenjáró büntetését vétkes, bálványimádó, asszimiláns zsidók számára: „Lángoló haragjában és nagy felháborodásában kitepte őket földjükből az Örökkévaló, és eldobta őket más földre. Így van ez ma is.” (5Mózes 29:27.) Azt mondja rabbi Ákivá: „Akárcsak a mai nap, amely elmúlt, nem tér vissza ugyanúgy a tíz törzs sem tér vissza.” Rabbi Éliezer szerint azonban „ugyanúgy, ahogyan a napot néha felhő takarja [s ilyenkor sötét van], de azután földerül, a tíz törzsnek, amely fölött most [a gálutban] sötétség honol, föl fog még virradni” (Szánhedrin 110.).

Az apokrifákban az apokrif iratokban, vagyis a Bibliába fel nem vett írásokban időnkint felbukkannak olyanok, akik az eltűnt törzsek valamelyikéből származnak. Az apokrif Tóbiás könyvének szerzője például Náftáli törzséhez tartozik. Egy legenda szerint a mesebeli Számbátjon-folyó mögött él a tíz törzs. A 9. században feltűnt Éldád Dán törzséből származónak mondta magát, s azt állította, hogy Dán, Náftáli, Gád és Áser együtt él Chávilá országában, Afrikában, betartva a Tóra törvényeit. Vannak, akik az etiópiai fálásákat tartják a tíz törzs leszármazottjainak, mások a kazárokat, megint mások az indiai Bné Mose törzset.

Háftáránkban a próféta megígéri, hogy „az idők végén” a két királyság egyesül, tehát vélhetően a tíz törzs visszatérését jövendöli. Hogyan egyeztethető ez össze rabbi Ákivá véleményével? teszi fel a kérdést J. Jacobson, Cházon HáMikrá című könyvében. Válasza: az egy néppé válás folyamata, amiről a próféta beszél, az egyenetlenkedés, a pártviszályok megszűnését jelentheti, amikor a zsidó nép végre megérti, hogy ereje és fennmaradásának záloga az egység. Tágabb értelemben az elveszett törzsek visszatérése vonatkozhatók a világban szétszórtnak élő mai zsidóságra is. Jehudá és Binjámin törzse, „a maradék maradéka” a zsidóság számára elveszetten, zsidó identitás nélkül cselleng a világban. Izrael földjén való egybegyűjtésüket ígéri a próféta „az idők végén”, amely talán már közelebb van, mint gondolnánk...

Háftáránkban a próféta leírja a nemzeti újjáéledés folyamatát, melynek során egyesül a korábban két királyságra szakadt zsidó nép: egy nép lesz ismét, mint Dávid és Salamon korában volt. Ezt jelképezi a két fadarab egyesítése. Az egész gondolatfűzér a heti szidrának ahhoz a részéhez kapcsolódik, amelyben József fölfedi kilétét, és egyesül családjával, testvéreivel. „Nem teszik magukat többé tisztátalanná förtelmes bálványszoborokkal és sok vétkükkel. Megszabadítom őket minden vétküktől, mert elpártoltak tőlem, és megtisztítom őket.” (Uo. 23.)

Dr. J. H. Hertz fordításában a kiemelt rész így hangzik:

„...és megszabadítom őket mindazon lakóhelyeik szennyétől, ahol vétekben éltek, és tisztává avatom őket.”

Mecudát Dávid, a neves Biblia- magyarázó, így kommentálja Ezékielnek ezt a versét: „mivel sokan közülük asszimilálódtak a népek között, gáluti lakhelyeiken, és hozzájuk hasonlóan vétkeztek, mondja a próféta, hogy az Örökkévaló segítségükre lesz kihozni őket onnan, visszatérni zsidóságukhoz: és megtisztítom őket vétkük szennyétől, mivel megbocsátok nekik, és ettől kezdve újra népem lesznek...” Málbim Meir Löb ben J'chiél Michel hangsúlyozza, hogy a zsidók vétkeit a gálut okozza, mivel a népek között szétszórva élnek, és eltanulják rossz szokásaikat. Ez megszűnik, ha visszatérnek Erec Jisráélba, és olyan királyuk lesz, mint Dávid volt. Dávidról kétszer is említés esik ebben a fejezetben: ez a messiási időkre való utalás. Bölcsseink hagyománya szerint a Messiás Dávid családjából származik majd, és az ő szellemi inkarnációja lesz.

Raj Tamás gondolatai a temetkezésünk kialakulásáról VII. rész

6. áldást osztó két kéz: magasba emelt két kéz, melynek mutató és középső, illetve gyűrűs és kisujjai zártak, a két hüvelykujj pedig összeér. Ezzel a jellegzetes mozdulattal - fejük fölé emelt imaköpennyel - áldják meg mindmáig a papi családból, Áron nemzetségéből származó (kohanita) férfiak Izrael népét a zsinagógában. A törvény - a mozdulat részletes leírása nélkül - Mózes IV. könyvében szerepel (6:23). Egy legendás magyarázat szerint Isten a kohaniták áldásosztó ujjai közül tekint le (Midrás Sir hasirim 2:9). Ábrázolása ezért kizárólag kohaniták sírkövén fordul elő.

7. kancsó: a sírkő tulajdonosának levita származására utal. Lévi törzsének tagjai (a leviták) a mózesi törvény szerint nem kaptak földet, viszont ők látták el az ókori Izraelben az adminisztratív feladatokat. Egyúttal a Szentély körül is segédkeztek. Mindmáig ők öblítik le - a papi áldásosztást megelőzően - a templom előcsarnokában a kohaniták kezét. Ezt jelképezi több képünkön a kancsó, esetenként a mozdulat ábrázolása is.

8. korona (héberül keter): többértelmű jelkép, leginkább a tudást vagy az előkelő származást szimbolizálja. A Talmud szerint „három korona van: a Tóra koronája, a papság koronája és a királyi korona. Ám a jó hír koronája valamennyit fölülmúlja” (Avot 4, 17.). A korona lehet a házastársi hűség jelképe is.

9. nyitott könyvszekrény: A bölcsesség jelképe. Tudós ember sírkövén szokták ábrázolni, néha koronával (a Tóra koronájával) együtt. Leginkább a moldáviai zsidó temetőkben fordul elő.

10. oszlop és ház: a példamutató családi élet vagy a templomhoz való jámbor ragaszkodás jelképei. Az előimádkozói pulpistust héber szóval oszlopnak nevezik.

11. törvénytábla: a mózesi két kőtábla, amelyre a Biblia szerint a Tízparancsot vették. A két kőtáblán - a zsidó hagyomány értelmében - öt-öt parancsot szerepelt, azonos elosztásban. Az első tábla az Isten és az ember közti (vallási) törvényeket, a második az ember és ember közti (társadalmi, erkölcsi) törvényeket foglalta össze. Ábrázolását főként a zsidó templomok homlokzatáról ismerjük. Sírköveken a vallástörvény iránti buzgóságot fejezi ki. Alkalmanként maga a sírkő (különösen házastársi sírkövek) megformálása emlékeztet a két kőtábla alakjára, például felvételünkön a prágai sírkő.

12. sátor (héberül óhel): leginkább a mózesi frigysátorra utaló szimbólum. A Talmud szerint az igaz ember jótettei sátoroként oltalmaznak bennünket, akik érdemeikre hivatkozunk. Ezért rabbisírokat - hászid környezetben - sátorra szokás formálni, vagy sátormotívumot ábrázolnak rajtuk.

13. szív (héberül lév): leginkább a jóakarat jelképe. Egy közismert talmudi hely szerint Rabban Johanan ben Zakkáj (i.sz. 1. sz.) öt kiváló tanítványát megkérdezte, mi a legjobb dolog a világon, amihez ragaszkodjék az ember? A jó barát, a jó szomszéd, az irigységtől mentes szem - válaszolták azok. Az ötödik tanítvány így szólt: a jó szív. A mester neki adott igazat, mert a többi mind ebből fakad (Avot 2, 13.). Lehet a szív a lelkiismeretesség és a jótekonyság kifejezője is. „Hűséges ember, értékes lelkű” - olvassuk egy szívvel díszített abaújszántói sír feliratán.

14. pajzs (héberül mágén): a belső emberi értékek jelképe. A zsidó vallás felfogása szerint az ősök érdeme pajzsként védelmezi az utódokat. Koronával együtt a főpapi mellvértre (hósen) és így az elhunyt kohanita származására emlékeztet.

15. Tóra-függöny (héberül parókhet): a vallásos élet szimbóluma. Abaújszántón fordul elő. A zsinagógai Frigyszekrény előtt húzódik a többnyire díszes függöny, amelyet Tóra-olvasáskor, főbb imáknál és ünnepi alkalommal nyitnak meg. A Talmud és az engesztelő napi fő ima szerint az ember élete Isten előtt nyitott könyv, amelybe mindenki saját kezével írja be tetteit, melyet feltárva dönti el sorsunkat Isten.

Raj Tamás gondolatai a temetkezésünk kialakulásáról VII. rész

II. ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYSZIMBÓLUMOK

1. oroszlán (héberül arjé): igen gyakori jelkép, többnyire a hűségé, a vallásos kitartásé. Ezt egy közismert talmudi mondás alapozta meg: „Légy erős, mint a párduc, könnyű, mint a sas, gyors, mint a szarvas és hős, mint az oroszlán, hogy mennyei Atyád akaratát teljesítsd” (Avot 5, 23.). Az oroszlán Júda törzsének és Dávid király dinasztiájának címerállata, s ezért általános érvényű zsidó jelkép is. Két oroszlánnal körülvett korona vagy törvénytábla a Tóra védelmét jelképezi. Ettől függetlenül a sírkövön alkalmazott oroszlán az elhunyt héber vagy jiddis személynevét (Júda, Arjé, Léb, Löw stb.) vagy családnévét (Lövy, Löwenberg, Löwissohn stb.) is kifejezheti.

2. szarvas (héberül cvi, ajal): gyakori jelkép a fent idézett talmudi mondás, valamint népszerű bibliai hasonlatok (például Zsoltárok könyve 42:2) alapján. Mint „címerállat”, személynevekre (Natáli, Cvi, Hirs, Hera) vagy családnemekre (Hirsch, Hirschl, Herzl stb.) is utalhat.

3. sas (héberül neser): a már idézett talmudi mondás alapján előforduló jelkép. Családnemekre (például Adler) is utalhat. „Mint sas, ébren őrzi fészket, fiókái fölött lebeg, szárnyain emeli őket” - olvassuk a Bibliában (Mózes V. könyve 32:11).

4. galamb (héberül joná): egyrészt a szelídség, a vallásos buzgóság jelképe (vö. Jesája könyve 38:15), másrészt - az Énekek éneke alapján - a női szépségé. Egy jiddis eredetű, ismert női névre (Taube, Tojbe) is utalhat. Ábrázolása szinte kizárólag női sírköveken látható.

5. macska: egy olaszliszkai sírkövön előforduló ábrázolása talán a Katz családnévre utal. A Hulda női név vadmacskát, menyétet jelent.

6. szárnyas lovak: a Piatra Neamtban (Moldávia) felbukkanó jelkép magyarázatát nem ismerjük, minden bizonnyal idegen eredetű.

7. szőlőfürt, szőlőtő (héberül eskol, gefen): Izrael országának és a zsidóságnak egyik ősi jelképe (vö. Zsoltárok könyve 80:9). A vallási szertartásokban kiemelkedő jelentőséggel bír, így másodlagosan a valláshoz való ragaszkodás szimbóluma. Másrészt a családi élet jelképe is a Zsoltárok könyvének egyik közkeletű verse alapján: „Feleséged, mint termő szőlőtő házad belsejében” (128:3). Szőlőfürt látható több római kori zsinagóga mozaikpadlóján, akárcsak a középkori (13. századi) soproni zsinagóga frigyszekrényén.

8. gránátalma (héberül rimon): szintén ősi izraeli és zsidó szimbólum, az ország kiemelt terméke. Mivel azonban gránátalmának (rimonim) nevezik a Tóra-tekerics fölé helyezett, csengőkkel ellátott díszeket is, a gyümölcs másodlagosan a vallásos buzgóság jelképe lett.

9. fűzfa: a szomorúság és a gyász általánosan elterjedt jelképe. Mint zsidó szimbólum, az őszi „ünnepi csokor” egyik alkotóeleme. Ábrázolása Magyarországon gyakori, és főleg női sírköveken fordul elő.

10. pálma (héberül támár, luláv): szintén az ősszel (a sátrak ünnepén) használatos ünnepi csokor része, annak egyik legfontosabb alkotóeleme. Jelképként a gerincességet, a kitartó, egyenes jellemet, sőt az igaz embert ábrázolják vele. A közismert szombati zsoltárban ugyanis ezt olvassuk: „az igaz, mint pálmafa virágzik” (Zsoltárok könyve 92:13). Díszes pálmafák láthatók a krakkói Nátán Nóte ben Slomó Spira rabbi sírkövén is (meghalt 1633-ban). A felirat szerint „ő az, akiről azt tartják, négyszemközt beszélt Élijáhu prófétával”. A derékbátort pálma vagy gyertyatartó rajza mindig a váratlan halál tragikumát fejezi ki.

Folytatjuk...

Ismeretlen zsidók nyomában XIV. Gábor Jolie I. rész

Gábor Jolie (angolul: Jolie Gabor), alias Szigethy grófnő, született Tillemán Janka (Budapest, 1896. szeptember 30. – Palm Springs Kalifornia 1997. április 1.) magyar születésű amerikai társasági hölgy, Gábor Magda, Gábor Zsa Zsa és Gábor Éva színésznők édesanyja.

Apja Tillemán Hersch Jona (Tillemán Schie és Grossman Schneidel fia), anyja Reinharz Feige Chave Franceska (Reinhart Eiseg és Stein Dorottya lánya), galíciai zsidók. Apja utónevét később Josefre változtatta.

Idővel a Reinharz család ékszerüzletet nyitott Bécsben; ezt követően Gábor szülei is megnyitották anyja nagybátyja segítségével budapesti ékszerüzletüket, a "Gyémánt házat", a Rákóczi utca 54. szám alatt. Gábor anyja, Franceska, apja halála után rövid ideig felesége volt dr. Kende Miksa orvosnak.

Gábor testvére, Tillemán Szebasztian lánya, az 1931-ben született Tillemán Anett nagynénje, aki Budapesten született, eredeti nevén Lantos Péter Tamáshoz, Tom Lantos későbbi amerikai képviselőhöz ment feleségül. Tom Lantos, az egyetlen holokauszt túlélő, aki az Egyesült Államok képviselőházának valaha is tagja volt. Tillemán Szebasztian és édesanyja, a Tillemán matriarcha, Franceska egy, a szövetségesek által 1944-ben végrehajtott budapesti bombatámadás során veszítették életüket.

Ami a születési nevét, a Jankát illeti, Gábor ezt azzal magyarázta, hogy a szülei már annyira akartak egy kisfiút, hogy őt Jancsinak nevezték el, s ebből lett a Janka név, ami férfi és női névként is használható. Végül ez került a születési bizonyítványába. Az őt életben maradt gyermek közül Janka a középső volt. Volt két nővére, Dora és Eugénia ("Zseni" vagy "Janette"), egy húga, Rozália ("Rozalie" becenévvel) és egy öccse, Sebestyén (Szebasztian, beceneve "Seb"). Bár Gabor 1896-ban született, azt állította, hogy 1900-ban született, egyszer pedig tréfálkozva kijelentette, hogy annyit hazudott erről már korábban, hogy nem is emlékszik a tényleges születési idejére.

A New York Times nekrológiájában szülési évként 1900 szerepelt. Születési anyakönyvi kivonata azonban azt igazolja, hogy születési éve 1896 volt. A Biographic Dictionary 1987-es kiadása ugyanakkor Jolie Gabor pontos születési idejét 1886. szeptember 29-re teszi, csakúgy, mint az 1959. évi Nemzetközi Hírességek Nyilvántartása.

Az 1930-as években Jolie Budapesten megnyitotta meg a Crystellót, egy kristály- és porcelánboltot, csakúgy, mint a *Jolie's* kézimunka-ruha-ékszerüzletet a budapesti Kígyó utcában; emellett ugyanazon a néven létrehozta üzletének másik fiókját Győrben. Végül őt ilyen üzlet működött a budapesti térségben. A cég ékszerei között féldrágaköveket is kínáltak, melyek hagyományos megmunkálásuk miatt vivotak ki csodálatot. "Csakúgy, mint az ahogy a Bulgari Rómában ismert, annyira voltam én is ismert Budapesten" - mondta Jolie egyszer. "A *Jolie's* üzletek annyira jól mentek, hogy ünnepnapokon kívül sorban álltak előttük, és várták, mikor jön ki valaki, hogy beférjenek. A németországi nácizmus kialakulása arra késztette, hogy üzleteit visszafogja. Gabor emlékeztette: "Mindenki azt mondta, hogy Jolie megőrült, hogy most jár Berlinbe és Lipcsébe ékszerekért. Soha többé nem mentem."

Folytatjuk...

Deborah Weissman: A ZSIDÓ NŐ, HAGYOMÁNY ÉS ÁTMENET I.

Ezerkilencszáznolcvannégy nyarán az Amerikai Zsidó Kongresszus a Van Leer Intézetben évente megrendezett amerikai-izraeli dialógust a következő témának szentelte: **"A nő, mint zsidó, a zsidó, mint nő: egy fontos vizsgálat"**. Az ülésen meglepő tény került napvilágra. Általános női problematikák terén, például a munkaerő vagy a politika kérdésében a két közösség képviselői sok közös vonást találtak - mint nők. De, amikor speciálisan zsidó női ügyekről esett szó, például a vallás területén, akkor alig értettek szót egymással. Míg az amerikai nők olyan kérdéseket vetettek fel, mint a nő a zsinagógában és a rabiátusban, női szellemiség, a nők rítusai, feminista teológia, addig az izraeliek, néhány új bevándorló kivételével azt sem értették, miről van szó. Ezek a kifejezések teljesen idegenek voltak számukra. A konferencia alatt tartott női minijánon egyetlen született izraeli sem vett részt. Az a téma viszont, amely az izraeliek számára a legégetőbb "zsidó" probléma volt - a nők szerepe a házassági és válás i törvényekben, beleértve az agúná kérdését-, sok amerikai nő számára másodlagos volt.

Ezek a különbségek több okra vezethetők vissza - a két közösség zsidó identitásának különbözőségére, a vallási intézmények strukturális különbségeire, a haláchá szerepére a két társadalom életében. Ugyanakkor egy érdekes űrt is jeleznek, amely a másképpen nevelt, igen kulturált izraeliek tudatában jelentkezik. A feminizmus, mint ideológiai mozgalom és a női tudományok, mint intellektuális perspektíva apró, de jelentős lépéseket tettek az Izrael felé vezető úton, hatással voltak a tudományos élet néhány területére, elsősorban a humán- és társadalomtudományokra. Hatásuk a zsidó tudományok és a zsidó kultúra területén azonban egészen a közelmúltig jelentéktelen volt.

A hagyományos-konzervatív és a progresszívreform mozgalmak ezekben a kérdésekben sokkal kevésbé voltak liberálisak, mint megfelelőjük a diaszpórában. Vonakodva és csak apránként voltak hajlandók izraeli szemináriumukba nőket is felvenni rabbinövendéknek, és ezt azzal magyarázták, hogy szerintük az ortodox környezet sokkal ellenségesebb lesz a „**not reform**” rabbival szemben, mint a férfi kollégái irányában.

Jelen esszé öt művel foglalkozik*, amelyből kettő cikkgyűjtemény! 1976 és 1984 között az Egyesült Államokban a zsidó világ különböző szerzőinek tollából megjelent cikkek gyűjteményei. Nem mindegyik írás komoly; közülük kevés tudományos. Néhánynak a gondolat és az írás lenyűgöző színvonala, az elemzés eredetisége vagy éppen az kölcsönöz nagy jelentőséget, milyen hatással volt a zsidó közösség egyes csoportjaira. Egészében véve azonban ezek a könyvek azért fontosak, mert tükröznek egy jelenséget korunk amerikai zsidóságának, illetve kisebb mértékben más diaszpórák közösségeinek helyzetéből; nem szabad múltó szeszélynek tekinteni őket.

A nőknek a mai zsidó életben betöltött szerepét átformáló forradalom megelőzi a hatvanas évek feminista mozgalmát. Gyökerei a nyugat-európai haszkalában vannak, amely oktatási reformokat is tartalmaz, például a világi tanulmányok bevezetését a tanrendbe és az iskola szerkezetének modernizálását. "Az új oktatás bevezetésének és terjesztésének egyik stratégiája az volt, hogy a társadalom azon rétegével kezdték, amelyek a hagyományos oktatási rendszerben nem részesültek előnyben, és így elébe mentek az ortodoxok tiltakozásának az új iskolák ellen. Az egyik ilyen társadalmi réteget a lányok alkották. Korábban azért nem törődtek a lányokkal, mert a Tóra tanulmányozása csak férfiaknak volt kötelező, nőknek nem.

Deborah Weissman: A ZSIDÓ NŐ, HAGYOMÁNY ÉS ÁTMENET I.

A németországi neo-ortodox mozgalom alapítója, Samson Raphael Hirsch szorgalmazta a lányiskolák felállítását³. Kelet-Európában nem látunk hasonló törekvést a modernség és a vallási hagyomány szintézisére. Itt gazdasági okok miatt kellett a zsidó nőknek általános nyelvészeti és szakmai képzésben részesülniük, hogy ellássák családjukat, miközben férjük a Tórát tanulmányozza. A nem zsidó iskolába járó lányok különféle új eszmékkel találkoztak, a romantikus szerelemtől kezdve egészen a szocializmusig, és elkezdtek megkérdőjelezni azokat a vallási értékeket, amelyeket szüleiktől tanultak. A zsidó háztartásban élő több generáció legendás harmóniája veszélybe került.

Más közösségek is hasonló problémákat érzékeltek. Fontos megjegyezni, hogy a XIX. században és a XX. század elején általános küzdelem folyt a nők részvételével a felsőoktatásban, különösen Észak-Amerikában és Nagy-Britanniában. Az a tény, hogy a világi felsőoktatás egyre inkább elérhetővé vált a nők számára, csak kiemelte a világi és a zsidó tudás közötti különbséget.

Ahogy Rudolf Glanz megjegyzi, **"az 1920-as években egy, a judaizmusban eddig nem létező, új aggodalom alakult ki - aggodalom asszonyaink vallásos neveléséért."**

1932-ben Mordechaj Kaplan azt írta: **"Ritkán említik, hogy a zsidó emancipáció, illetve a zsidók polgárjogi helyzetének megváltozása sokkal inkább elidegenítette a judaizmustól a zsidó nőt, mint a zsidó férfit ... Azok a nők, akik érzik a zsidó emancipáció hatását, a mai napig is negatívan viszonyulnak mindenhez, ami zsidó."** Javasolta, hogy gyógyírként kapjanak a nők kiemelt szerepet a zsidó oktatásban. Nem elhanyagolható, hogy e korszak több kiváló zsidó asszonya is - az Egyesült Államokban Henriette Szold, Németországban Berthe Pappenheim, Angliában pedig Lily Montagu - a fontos személyes és közösségi teendők listáján az első helyre tette az oktatás kérdésének megoldását.

A palesztinai és a kelet európai ortodox közösségek vezetői még ma is gyakran jobban szeretik, ha a lányok idegen, nem zsidó környezetben tanulnak, mint hogy az iskolában hagyományos judaizmust tanuljanak. Ez utóbbit a judaizmusban előírt női szerepkör súlyos megsértésének tartják. 1903-ban Krakkóban a lengyel rabbik konferenciáján Rabbi Menahém Mendel Lando, a zvirtceli admor kollégáit hibáztatatta, amiért elhanyagolják a lányok zsidó oktatását, és felszólította őket, hogy a problémát iskolák létesítésével oldják meg. Javaslatát szinte egyhangúlag elutasították.

A változást végül egy neves és bátor asszony, Sarah Schenirer kezdeményezte. Az első világháború idején rövid időt töltött Bécsben, ahol megismerkedett a német neo-ortodox irányzattal; ennek hatására indította el a Báis Jaákov mozgalmat 1917-ben, Lengyelországban. Kezdetben egy 25 fős óvodai csoportja volt Krakkóban, azután a mozgalom annyira elterjedt, hogy a második világháború előestéjén már 40.000 lány vett részt benne, több kontinensre is kiterjedt. Iskolákat, napköziket, tanárképző szemináriumokat, nyári táborokat, ifjúsági csoportokat szerveztek, havilapot indítottak, és nyomdát hoztak létre a tankönyvek és más oktatási anyagok kinyomtatására.

A Báis Jaákov alapítása óta a zsidó közösségben még a legszélsőségesebb ultraortodoxok is elfogadták a lányiskolákat. Nemrég egy vitán a külön női imacsoportok megengedhetőségéről Rivkeh Haut, egy brooklyni gemára tanár azt mondta: "A nők eddig soha nem voltak aktívak a rítusban... Most a tanult nők maguk is részt kívánnak venni a történésben. Azelőtt a nők nem tudtak olvasni, és nem értettek semmit. Most már belénk pumpálták a tudást, mégis azt várják tőlünk, hogy passzívan üljünk a mehíca mögött."

Folytatjuk...

EMBERBARÁT HETILAP NAGY FÜVÁROS ZSINAGÓGA

ב"ה

RECEPT-TÁR

Vöröslencse fasírt tetszőleges körettel

Sokan mondják, hogy nem szeretik a vega kajákat, mert nem laknak jól tőlük. Persze biztos sok ilyen húsmentes recept van, de mi igyekszünk olyanokat mutatni, amik után elégedetten dőlhetnek hátra, hogy finomat is ettetek és brutál jól is laktatok.

Hozzávalók:

- 250 g vörös lencse
 - 1 fej kisebb vöröshagyma
 - 3 gerezd fokhagyma
 - ½ tk római kömény
 - 1 tk pirospaprika
 - 1 csokor petrezselyem
 - só, bors
 - 1 db tojás
 - olaj
- Panírhoz:**
- liszt
 - zsemlemorzsa
 - 2 db tojás

Elkészítés:

A vörös lencsét 7-8 dl sós vízben, alacsony lángon kb. 15 perc alatt puhára főzzük. Leszűrjük és még melegen összetörjük villával vagy akár egy késes robotgéppel is apróra törhetjük. A finomra vágott vöröshagymát és a zúzott fokhagymát 2 evőkanál olajon lepirítjuk és a pépesített lencséhez adjuk, majd mehet hozzá a római kömény, a pirospaprika, az aprított petrezselyem, a só, a bors és a tojás.

Vizezett kézzel körülbelül tojás nagyságú darabokat vagdalt alakúra formázunk a masszából és liszt-tojás-morzsa sorrendben egyesével bepanírozzuk őket. Végül egy serpenyőben közepes lángon kevés olajban, vagy ha kicsit egészségesebben szeretnénk elkészíteni, akkor kókuszszírban készre sütjük. Fontos, hogy sütés közben megforgassuk a vöröslencse-fasírtokat, hogy minden oldaluk alaposan megsüljön.

Ízlés szerint sült krumplival, krumplipürével, bulgurral, rizzsel vagy salátával tálalhatjuk. Amellett, hogy főételnek tökéletes a vöröslencse-fasírt, vendégváróként vagy előételként is megállja a helyét. Miután hagytuk kihűlni a fasírtokat, kenyérrel vagy savanyúsággal fel is szolgálhatjuk a családnak és a vendégeknek.

Forrás: (streetkitchen)

GYERMEKEK MESÉLIK: SOÁ TÚLÉLŐK VALLOMÁSAI

DÁVID (Dávid a Lengyelországi Deblinben született 1938-ban)

Amikor elkezdtem tanulni a héber ábécét, megmutatták az első két betűt, aztán ellenőrizték, hogy tudom-e. Tanárom azt ígérte, hogy ha megtanulom, egy angyal cukorral fog megjutalmazni. Ahogy olvastam a betűket, hirtelen egy cukor esett a fejemre: megjutalmaztak! Jól emlékszem erre az esetre, hiszen valóban azt hittem, hogy a cukrot egy angyal hajította le az égből.

Legkorábbi emlékeim a gettóból származnak. Anyámmal voltam ott. Arra emlékszem, hogy rengeteget főzött, aztán szétosztotta azok között, akik szégyelltek kémi. A konyhában mindig hatalmas lábasokban rotyogott az étel. Egyszer csúnyán leforráztam a lábam, mert rám ömlött egy fél lábas forró leves.

A gettó egyfajta munkatábor volt, de nem hasonlított a koncentrációs táborokra. Német üzletemberek irányították, akik nem tartoztak a Gestapó alá, csak ingyen munkaerőre volt szükségük. Apám minden reggel korán elment dolgozni, anyám volt a tábori szakács. Katonai barakkokban laktunk rengeteg családdal együtt.

Mi, gyerekek többnyire kint játszottunk a barakkok között. Alagutat építettünk homokból. Nyár volt és nagy hőség. Aludni is alig tudtunk, a levegő sűrű volt a rovaroktól. Sokszor ott aludtunk el a homokon a barakkok előtt. Kezdetben a gyerekek kaptak külön ételt, de nem emlékszem, meddig tartott ez. Egyszer szalámit is kaptunk. Erre azért emlékszem, mert a szüleink megengedték, hogy bármit meggyünk, bár ők tartották a kóser étrendet.

Egy napon SS-ek jöttek a városba. Abban a pillanatban megváltozott minden. Tudatták velünk, hogy mindenkit elszállítanak, de nem mondták meg, hová és mikor. Csak azt hajtogatták, hogy vége a jó időnek, és ezt be is bizonyították. Ütötték-verték az embereket, rettegtünk tőlük. Vérebeik is voltak. Egyszer elfogtak valakit, aki szögni próbált a gettóból, és odalökték a kutyáknak.

Tisztán emlékszem, amikor az első zsidó szállítmány elindult Deblinből. A nővéreim is a vonaton voltak ... Ha valamit ki akartak hirdetni, mindenkinek a piactéren kellett gyülekezni. Sorba állítottak bennünket. Anyám a karjában tartott engem, József, a bátyám mellettünk állt. Fogalmam sincs, hol volt akkor apám és a másik bátyám. Lövések dördültek. És akkor elkezdtem hangosan bömbölni, és ordítottam anyámnak, hogy menjünk a másik sorba. Anyám nem akart menni, én pedig tovább sírtam, és mutogattam a másik sorra. Nem hallgatott rám, ráncigálni kezdtem a haját. V égre megmozdult, de egy német észrevette, és felemelte a korbácsát, hogy ráüssön. Abban a pillanatban egy másik férfi is elindult a másik sor felé. A mi németünk odarohant hozzá, rólunk elfeledkezett. Később kiderült, hogy az a sor, amiből én kikényszerítettem anyámat, egy megsemmisítő táborba ment, Sobiborba. Senki sem maradt közülük életben.

Minket a czeistochowai koncentrációs táborba szállítottak. Családunk megmaradt tagjait szétszórták. Csak anyám volt velem. Különválasztották a férfiakat és a nőket, kor szerint is osztályozták az embereket. Egy hatalmas, barakkszerű terembe tereltek. Két-három szintes emeletes ágyakkal volt tele. Rengeteg embert zsúfoltak össze, egymás hegyén-hátán tolongtunk. A gyerekeknek az ágyak végé

GYERMEKEK MESÉLIK: SOÁ TÚLÉLŐK VALLOMÁSAI

nél kellett sorakozniuk. Egy német katona állt velünk szemben, lövésre kész géppuskával. Aztán egyszer csak leengedte a karját, és én odamehettem anyámhoz. Anyám elmondta, hogy csak harminc gyerek maradt itt, a többit elvitték.

Figyelmeztetett, hogy nem mehetek ki az épületből, csak akkor, ha ő biztonságosnak találja. El kellett bújniom a legfelső ágyon, a takaró alatt. A többi mama is ezt tanácsolta a gyerekének. Ha jöttek a németek, mindenkinek a takaró alá kellett bújni, nehogy észrevegyenek bennünket.

Néha kimehettünk levegőzni, de minden gyerek tudta, ha a németek észrevesznek, lelőnek. Állandóan rettegtünk. Mindössze annyit értettünk az egészből, hogy a fegyverek embert ölnek, és a németek állandóan fegyvert tartottak a kezükben. Czeistochowában az időnk nagyrészt a takaró alatt töltöttük. Étel nekünk nem járt, a szüleink osztották meg velünk az adagjukat. Mi, gyerekek hivatalosan nem léteztünk.

Azt beszélték a táborban, hogy az egyik gestapós fizetség fejében szemet huny a gyerekek felett, de csak azzal a feltétellel, ha a felettesei nem veszik észre, egyébként nagy bajba kerül. Így továbbra is a takaró alatt kellett tartózkodnunk.

Czeistochowában mindig éhes voltam. Apámat csak egyszer-kétszer láttam egész idő alatt. Emlékszem ütlegetésekre, ordítózásokra, lövésekre. A legjobban az zavart, hogy sohasem lehettem kettesben anyámmal. Mindenhol sokan voltak, és a fürdőszobában is nőkkal kellett együtt lennem. Túl kicsi voltam ahhoz, hogy a férfiakköz küldjenek.

A kinti életből nem sokat láttam, mert legtöbbször el kellett bújniom. Vagy takaró, vagy az ágy alatt voltam. A legfelső ágyra, ahol én bújtam, soha nemjött fel senki, mert túl magasan volt.

Fogalmam sem volt róla, hogy mindez miért történik. Csak annyit tudtam, hogy a németek nem szeretnek bennünket, mert zsidók vagyunk.

Deblinben maceszt sütöttek húsvétra. Azok, akik csak kósert ettek, szétszótották a kenyéradagjukat. Ha nem tudtak kósert enni, inkább nem ettek. Apámnak még Czeistochowában is megvolt az imaszíja. Nekem is volt. Sokan imádkoztak a táborban. A héber ábécét is gyakoroltam. Szüleim beszéltek a sábeszről meg más ünnepekről, de hivatalos oktatás nem volt.

(Czeistochowát 1945. január 17 -én szabadították fel a szovjet csapatok.)

Az oroszok barátságosak voltak hozzánk. Cukrot és kenyeret kaptunk tőlük. Kérték, mutassuk meg a legkegyetlenebb németeket és azokat a lengyeleket, akik együttműködtek a németekkel. Mi vissza akarunk térni Deblinbe. Megkértük az egyik orosz, segítsen ebben. Nagyon kedves volt. Feltett bennünket egy vonatra, és egy másik orosz katonát bízott meg, hogy ne zaklassanak bennünket. A háború után a lengyelek vonatokat állítottak meg menet közben, és fülkéről fülkére keresték a zsidókat. Ott helyben agyonlőtték a táborból hazatérőket. Az oroszok megpróbálták ezt megakadályozni.

Amikor megérkeztünk Deblinbe, a ház üres volt, nem volt mit ennünk. Anyám elment egy szomszédhoz, egy régi ismerőshöz. "Maguk még mindig élnek?" - kiáltott fel, és becsapta az ajtót anyám orra előtt. Mások is megkérdezték: "Hogyhogy nem ölték meg magukat?" Évekig ezt hallgattuk, miközben abban reménykedtünk, hogy visszajönnek a testvéreim. Aztán a két bátyám csodával határos módon visszajött Buchenwaldból.

Folytatjuk...

EMBERBARÁT HETILAP

NAGYFUVAROS ZSINAGÓGA

ב"ה

ב"ה

NAGYFUVAROS UTCAI TEMPLOM IMAREND 2023. JANUÁR 1. – 31. KÖZÖTT

1.	vasárnap		8,00	16,00	8.	
2.	hétfő		7,00	16,00	9.	
3.	kedd	Tévét 10. Böjtnap, vége: 16,40	7,00	16,00	10.	T
4.	szerda		7,00	16,00	11.	
5.	csütörtök		7,00	16,00	12.	
6.	péntek	Ⓢ 15,50	7,00	16,00	13.	
7.	szombat	VÁJICHI vége: 17,01	8,00	16,00	14.	É
8.	vasárnap		8,00	16,00	15.	
9.	hétfő		7,00	16,00	16.	
10.	kedd		7,00	16,00	17.	
11.	szerda		7,00	16,00	18.	
12.	csütörtök		7,00	16,00	19.	V
13.	péntek	Ⓢ 15,58	7,00	16,00	20.	
14.	szombat	SMOT vége: 17,09	8,00	16,15	21.	
15.	vasárnap		8,00	16,00	22.	
16.	hétfő		7,00	16,00	23.	É
17.	kedd		7,00	16,00	24.	
18.	szerda		7,00	16,00	25.	
19.	csütörtök		7,00	16,00	26.	
20.	péntek	Ⓢ 16,08	7,00	16,15	27.	
21.	szombat	VÁJÉRÁ ÚJHOLD HIRDETÉS vége: 17,18	8,00	16,15	28.	T
22.	vasárnap	JAJM KIPPUR KOTAJN	8,00	16,15	29.	
23.	hétfő	ÚJHOLD	7,00	16,15	1.	
24.	kedd		7,00	16,15	2.	S
25.	szerda		7,00	16,15	3.	
26.	csütörtök		7,00	16,15	4.	V
27.	péntek	Ⓢ 16,18	7,00	16,30	5.	
28.	szombat	BO vége: 17,28	8,00	16,30	6.	Á
29.	vasárnap		8,00	16,30	7.	
30.	hétfő		7,00	16,30	8.	T
31.	kedd		7,00	16,30	9.	

TÉVÉT 10. AZ ELSŐ BÖJT NAP

Január 3.-án tévét hónap 10., ászará betévét, melyen böjttel, gyással és megtéréssel emlékezünk arra a napra, amikor Nebukádneccár babilóniai uralkodó seregei körülvték Jeruzsálem falait.

Bár a többi, a Szentély lerombolásáról megemlékező böjtnap eseményei ennél tragikusabbak voltak, végső soron ez az ostrom vezetett később az első Szentély pusztulásához, illetve a szétszórtaáshoz, így helyénvaló kellő komolysággal megemlékeznünk róla.

Az Örökkévaló prófétái éveken át hiába figyelmeztették a népet, hogy térjenek meg, különben el fog pusztulni Jeruzsálem. Jeremijáhu próféta is sikertelenül próbálta a választott nép tagjait jobb belátásra bírni, és rengetegen hagyták el Isten útjait, ráadásul a prófétát is bebörtönözték. A nép bűneinek következményeként megindult az események azon láncolata, melynek végén az első, majd a második Szentélyt is lerombolták, és a zsidó nép azóta is diaszpórában él.

A nap két másik szomorú eseményről is megemlékezik, melyek dátuma közvetlenül kapcsolódik tévét 10-hez. Az egyik tévét 8-án, a másik 9-én történt. A rabbik eredetileg erre a két napra is böjtot rendeltek el, később azonban összevonták e három emlék- és böjtnapot. Nemrégiben további jelentésséggel bővült **ászará betévét**: ez az a nap, amikor a holokauszt áldozatainak emlékére általánosan kádíst mondanak, mivel igen nagy közöttük azoknak a száma, akiknek pontos halálozási évfordulója nem ismert.

A polgári időszámítás kezdete előtti 266-ban Ptolemaiosz egyiptomi uralkodó 72 tóratudóst gyűjtött össze, és megparancsolta nekik, hogy külön-külön fordítsák görögre a Tórát. Tévét 8-án Ptolemaiosz 72, teljesen egyforma szöveget kapott kézhez. A fordítók 13 helyen tértek el a szó szerinti fordítástól – mind a 72-en ugyanazon a 13 helyen. Bölcsseink ezt a csodákkal átszőtt eseményt mégis negatív előjellel értelmezik, és az aranyborjú bűnéhez hasonlítják a fordítást. Míg ugyanis Mózes, aki a hagyomány szerint 70 nyelvre fordította le a Tórát, isteni parancsra cselekedett, addig itt egy földi uralkodó parancsának engedelmeskedtek. Az idegen nyelv pedig idegen értelmezéseknek adott lehetőséget, és a görög fordítás valóban elősegítette a zsidók hellenizálódását. A Tóra Ptolemaiosz könyvtárában csupán a bölcs könyvek egyikeként szerepelt.

A polgári időszámítás kezdete előtti 313-ban, ezer évvel a Szináj-hegyi tóraadás után, az év tévét havának 9-én hunyt el Ezra, az írnok, aki a babilóniai száműzetés után népét visszavezette ősei földjére és ősei hitére. Ő volt az, akinek sikerült megakadályoznia a vegyesházasságok elterjedését, mely probléma igen nagyfokú volt abban az időszakban. Emellett kanonizálta a Tánách, a zsidó biblia könyveit, és számos jogot, illetve szokást tett kötelező érvényűvé. Ezek közé tartozik például a formalizált ima a zsidóság tovább élésének biztosítására.

Az evés és az ivás tilalma mellett a nap szokásai közé tartozik az, hogy a reggeli imában szlichotot és Ávinu Málkénut mondanak. Más böjtnapokkal ellentétben akkor sem tolják el, ha péntekre esik (vagyis a szombat hamarabb jön be, mint hogy kimenne a böjt). A Rebbe élesztette fel elődjaink szokását, mely szerint olyan, inspiráló tóra magyarázatokat tartanak ezen a napon, melyek megtérésre ösztönzik a lelket.

TÉVÉT 10. AZ ELSŐ BÖJT NAP

Nem szabad azonban megfeledkeznünk arról, hogy a sok negatív konnotáció mellett pozitív dimenziója is van ászará betévétnek. Bölcsseink tanítása szerint a jelenlegi szétszórás elsődleges kiváltó oka a zsidók egymás iránt érzett és minden indokot nélkülöző, határtalan gyűlölete – héberül szinát chinám – volt, és ugyanígy: ha az első Szentély korában egységben lett volna a zsidó nép, nem került volna sor a Szentély lerombolására. Amikor ugyanis a zsidó nép egységben van, semmiféle ellenség nem képes legyőzni őket.

Egy város ostroma során az adott település lakóinak akár tetszik, akár nem, félre kell tenniük a csatározásaikat és önös érdekeiket, össze kell fogniuk, és egységben kell védeniük otthonukat. Ez, mondja a Rebbe, a megváltás kulcsa. Amikor embertársaink irányában határtalan és feltétlen szeretetet mutatunk – ez a fenti ellentéte, az áhávát chinám – és összefogunk, egységet alkotunk, akkor megszüntetjük a szétszórás eredeti okát, és ez által megszűnik maga a szétszórás, elhozva egyben a végső megváltást is. Ilyen módon a napjainkban meg tapasztalható egység és szeretet egyaránt szolgál ízelítőként és katalizátorként a megváltás korában majd tapasztalható szeretet és egység viszonyában. Akkor, ahogyan a Rámbám mondja a Misné Torában, eljön az a kor, amikor „nem lesz se éhínség, se háborúskodás, se irigység, se versengés”.

Tévét a niszántól számított tizedik hónap, vagyis a tórai év tizedik, a naptári év negyedik hónapja. Neve, akárcsak a többi hónap neve, az ősi Babilóniából származik. Eszter könyve is a tizedik hónapként említi.

Tévét hónap különleges abból a szempontból, hogy újholdja, vagyis a ros chodes lehet egy-, vagy kétnapos is, mivel a megelőző kiszlév hónap lehet teljes, vagyis harminc napos, vagy nem teljes, tehát 29 napos hónap. 29 napos kiszlév hó esetén csak egy nap az újhold, tévét hónap elseje. Tévét ros chodese azért is különleges emellett, mert ez az egyetlen olyan alkalom, amikor egy ünnep átvível az egyik hónapból a másikba. Hanuka utolsó napjain kívül nincs ünnep ebben a hónapban. Tévét hónap mindig 29 napos.

Tévét hónapban három böjtnap van, melyek három egymást követő napra esnek. Ezek a hónap 8., 9., és 10. napjai, mivel ezeken a napokon Izrael népét hatalmas csapások érték. Három napig természetesen csak igazán kevesen képesek böjtölni, ezért az első két napot a jámborok böjtjének nevezik, amit csak azok tartanak meg, akik képesnek érzik magukat arra, hogy három egymást követő napon át ne egyenek és ne igyanak napkeltétől az est beálltáig. Tévét tizedike, héberül ászará betévét azonban az egész zsidó közösségre vonatkozó böjtnap. Egyben ez a legrövidebb böjtnap is, mivel arra az időszakra esik, amikor a legrövidebbek a nappalok.

A modern kori Izraelben tévét tizedike a jom hákádis hákláli, vagyis az általános kádismondás napja, az a nap, amikor azokat gyászolják, akiknek ismeretlen a halálzási napja, vagy helye.

Forrás: (zsido.com)

Megalakult Izrael legarabellenes koalíciója

Csütörtök délután a Kneszetben a képviselők többsége bizalmat szavazott Benjamin Netanjahu új kabinet-jének. A november 1-i választást a jobboldal nyerte, a hosszú évekig tartó ingatag parlamenti erőviszonyok után a 120 fős Kneszetben a koalíciónak öt fős többsége van, ami Izraelben nagyon jelentősnek számít.

A két hónappal ezelőtti választás elsősorban Izrael legbefolyásosabb politikusa, a rendkívül megosztó, 2021 nyara óta ellenzékben politizáló Benjamin Netanjahu jövőjéről szólt. Az általa vezetett nemzeti-konzervatív Likud a választáson kicsit erősödött, ami az előretörő szélsőjobbal és az ultraortodoxok támogatásával már elégnék bizonyult a stabil parlamenti többség eléréséhez.

Csütörtöktől tehát, immár hatodszor, ismét Netanjahu Izrael miniszterelnöke, elsődleges feladata pedig a politikai stabilitás megteremtése. Ami nem ígérkezik könnyűnek, az elkövetkező időszak Netanjahu számára két szempontból is kritikus. Először is valahogy túl kellene élnie politikailag azt a hatalmi visszaélések és korrupciós ügyek miatt zajló pert, aminek ő a fővádlottja.

Azzal vádolják, hogy feleségével 200 ezer dollárnyi ajándékot fogadott el üzletemberektől, amikért cserébe a posztját kihasználva szívességeket tett. Más vádpontok mellett azért is felelnie kell, mert az ügyészség szerint kedvezőbb jogszabályi környezetet ígért a legnagyobb napilapnak, ha hajlandók előnyös színben feltüntetni.

Ha valamelyik súlyosabb vádpontban kimondják a bűnösségét, Netanjahunak normális esetben politikailag vége. Ez volt a választás tétje. Azért, hogy ezt elkerülje, Netanjahu korábban sem válogatott az eszközökben, ismét kormányon pedig várhatóan továbbra sem fog. A büntetőper folytatása az igazságszolgáltatás függetlenségének legnagyobb erőpróbája lesz, egy esetleges terhelő ítélet politikai következményei pedig az izraeli demokráciáé.

A küzdelem már meg is kezdődött, Netanjahu az új kormánya egyik legfontosabb feladatának az igazságszolgáltatási reformot nevezte, hogy „visszaállítsa” a törvényhozás, a kormány és a bíróságok egyensúlyát. Mivel a parlamentet és a kormányt ő uralja, minden elemző egyetért abban, hogy a reform a bíróságok gyengítését célozza majd.

Ezt most megerősíteni látszik, hogy a koalíciós szerződésbe bekerült elképzelés szerint a parlament felülbírálna a Legfelsőbb Bíróság döntéseit. Abban is erős a konszenzus, hogy a bírói ág piszkálása annak ellenére összefügg Netanjahu perével, hogy a két új szélsőjobboldali koalíciós partner szemében régóta szálka az igazságszolgáltatás működése. A koalíciós pártok eközben konkrétan olyan törvényeket sürgetnek, amelyekkel leállítható lenne a Netanjahu elleni büntetőeljárás.

A centrista pártok jóideje épp a bűncselekmények gyanúja és a per miatt nem voltak hajlandók összefogni Netanjahuval. Hagyományos szövetségesei, az ortodoxok mellett Netanjahu ezért alakított most két szélsőjobboldali párttal, az Ocma Jehudittal (Zsidó Erő) és a Vallásos Cionista Párttal kormányt.

A palesztin államiságot a Likud is ellenzi, de a szélsőjobb belépése új helyzetet teremtett: a kormányprogram központi elemévé vált Ciszjordánia (és a Golan-fennsík) zsidó telepekkel történő intenzív benépesítése. Netanjahu a koalíciós szerződésben ígéretet tett arra is, hogy az engedély nélkül épített több mint száz ciszjordániai zsidó telep státuszát visszamenőleg rendezik.

Ciszjordánia annektálása új időszámítás kezdetét jelentené a régióban és szintén szerepel Netanjahu tervei között, de erre a koalíciós szerződés szerint majd akkor kerül sor, ha a külső és belső feltételek adóttak. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a kérdés lekerült a napirendről. Szmotrics most azt mondja, hogy a (Szabolcs megye méretű) országresz elcsatolása diplomáciailag egyelőre nem megvalósítható, ám a, de facto önállósága már igen.

A közel-keleti békefolyamat 2014 óta áll. Netanjahu a régió stabilizálása érdekében szeretne diplomáciai kapcsolatot kialakítani Szaúd-Arábiával, ám ennek nincs realitása, amíg otthon nem sikerül rendezni a viszonyt a palesztinokkal.

Forrás: (444)

LITTNER GYÖRGY: „BOLDOG ÚJ ÉVET”

Az egész világon az emberek önfeledten, az utcán, a szórakozóhelyeken, vagy a lakásokban vidáman, alkohalmámorban, köszöntik a polgári Új Évet. Éjfélkor folyik a pezsgő, és hajnalig tart a mulatozás. Sok embert visznek el a mentők alkoholmérgezéssel. Egyedül a zsidóknak olyan ez a nap, mint a többi.

A mértéktelen alkohol fogyasztása már több problémát okozott a zsidóknak, ami a Tórában is le van írva.

Noé volt az, aki feltalálta a borkészítést. Ivott is próbaképen a találmányából eleget, és úgy berúgott, mint a csacsi. „Ivott a borból és megrészegedett és kitakaródzott a sátrában.” Ezt látva a fia Hám gúnyt űzött belőle, ezért Noé kijózanodva, miután megtudta a dolgot, kénytelen volt a saját gyermekét megátkozni.

Lót, aki megmenekült az elpusztított Szodomából, két lányával együtt, felment a hegyre, és behúzódtak egy barlangba. Este a lányok leitatták az apjukat, majd mindketten megerőszkolták a részeg férfit.

„Jer, itassuk le atyánkat borral, és háljunk vele, hogy magzatot támasszunk atyánktól.”

Jákob hét évig ingyen szolgált szerelme apjának Lábánnak, hogy feleségül vehesse a lányát, Ráhelt. A szolgálat letelte után Lábán nagy lakodalmat csapott, és az alkoholhoz nem szokott Jákobot erőnek erejével itatta, aki szépen berúgott. Két oldalt támogatva bevezették a menyasszony ágyához a tántorgó férfit, aki nem vette észre, hogy szerelme Ráhel helyett annak a nővére Lea várja az ágyban. Megjegyzem nem járt rosszul, mert így született meg egymás után hat fia, és kapott egy igazi lelki társat. Később újabb hét év szolgálat után megkapta az eredeti szerelmét, Ráhelt is második feleségnek. Ebben a lakodalomban azonban már nem ivott egy kortyot sem.

Amikor elkészült az aranyborjú, a nép a bálványimádást alkohalmámorban kezdte el, ami feloldotta a gátlásaikat, és féktelen orgiába csapott át a mulatozás, ami végül háromezer ember halálát okozta.

„Leült a nép enni és inni, azután felkeltek mulatozni.”

Ez a néhány történet figyelmeztet minket arra, hogy a mértéktelen ivászat katasztrófához vezethet. A zsidók nincsenek haragban az alkohollal, sőt kötelezve vannak a mértékletes alkoholfogyasztásra, vigyázva arra, hogy ne veszítsék el a józanságukat.

Minden péntek este, amikor hazatérnek a zsinagógából megtöltik a poharaikat borral, és az áldás elmondása után megisszák. Utána következik az ünnepi sábeszi vacsora, ami közben, ha kedvük van, isznak még egy-két pohár bort.

Szombat reggel a zsinagógában az imádkozás után elmondják az áldást és megisznak egy kis pohár pálinkát.

LITTNER GYÖRGY: „BOLDOG ÚJ ÉVET”

Van egy különleges ünnep a Peszáh, ahol mindenkinek az est folyamán a Hagada felolvasása közben a kijelölt helyen az áldás elmondása után meg kell inni egy pohár bort. Ez az esemény az este folyamán négyszer történik meg, ez négy pohár bort jelent. Ezért zárul az este jó hangulatban, vidám énekléssel. Akik nem ihatnak alkoholt, a bort helyettesíthetik szőlőlével is.

Egy másik ünnep a Purim, ahol kitalálták az iszákosok, hogy az este alatt annyit kell inni, hogy a történet két főszereplőjét: Hámánt és Mordehájét összetéve vesszék. Ezt nem kell komolyan venni, mindenki, csak annyit igyon, hogy jól érezze magát, de ne rúgjon be.

Azt mondják az emberek, hogy mi zsidók mások, mint a többiek. Ez igaz!!!

Nekünk az újév „ROS HÁSÁNÁ” Elul hónap 29.-én van, ami általában szeptember közepére esik. Ilyenkor este elmegyünk a zsinagógába, imádkozunk, és kérjük az Örökkévalót, hogy jövőre írjon be bennünket a Jó Élet könyvébe. Hazatérve áldást mondunk az édes borra és megköszönjük az Örökkévalónak, hogy megértük ezt a napot, majd megisszuk a bort. Ezután áldást mondunk a kalácsra, amit mézbe mártva megeszünk. Következik az alma, amit az áldás elmondása után szintén mézbe mártva elfogyasztunk. Tesszük ezeket azért, hogy édes legyen az elkövetkezendő esztendő. Végül jön az ünnepi vacsora, ami közben szintén lecsúszik egy-két pohár bor. Így telik el a mi szilveszter esténk. Mennyivel szebb és méltóságtelesebb így az újesztendő köszöntése, mint a részeg mulatozásban.

Azért, ha szilveszter este éjfélkor, megiszunk egy pohár kóser pezsgőt, még nem követünk el nagy bűnt.

Újságunk minden kedves olvasójának BOLDOG ÚJ ÉVET kíván. Az elmúlt esztendőben továbbra is velünk volt a Covid-19 vírus, szerencsére van már elegendő oltás az országban, így bárki be tudja oltatni magát. Sajnos más szomorú eseményt is tartogatott a 2022-es év, szomszédunkban február óta háborús állapotok vannak. Oroszország megtámadta Ukrajnát, a mai napi nincs BÉKE.

Reméljük, hogy a 2023-as esztendőben végre eljön újra a béke, és végérvényesen leszámolunk a világjárvánnyal, ehhez és minden máshoz kívánunk mindenkinek első sorban egészséget, erőt, vidámságot, boldogságot.

BOLDOG ÚJ ÉVET KÍVÁNUNK

EMBERBARÁT HETILAP NAGY FUVAROS ZSINAGÓGA

REJTVÉNY, AGYTORNA (SÁBESZ UTÁNRA)

LOPJA A NAPOT	A POÉN 1. RÉSZÉ	A DUNA ROMÁNIAI MELLÉK-FOLYÓJA	CSAPATOS	VÍZ-TOLULÁS	KÁRTYATALON														
HELYBEN ÁLL!																			
VÁLTOZTATÁS																			
KÖNNYET HULLAJT ÉRTE																			
LERAKÓDÁS																			
LITER, RÖVIDEN																			
HATALMAS TERMETŰ																			
MÉHKAPTÁR																			
NÉMÁN KENŐI																			
ADATOKKAL BIZONYÍT																			
HÁZTARTÁSI MUNKA																			
HAMIS, NEM VALÓDI																			
(VALAHOL) TARTÓZKODÁS																			
ABALIGET HATÁRAI!																			
MARÓ ANYAGOT TARTALMAZÓ																			
ÓZD KÖZEPE!																			
DUNÁNTÚLI VÁROS																			
KÖSZÖNET																			
A KÓRHÁZ JELE																			

IMAIĐÓK, GYERTAGYÚJTÁS, IDŐSEK KLUBJA ESEMÉNYEK

2022. Dec. 30. – 2023. Jan. 06.

DÁTUM	REGGEL	ESTE
30. péntek	7:00	16:00
31. szombat	8:00	16:00
01. vasárnap	8:00	16:00
02. hétfő	7:00	16:00
03. kedd	7:00	16:00
04. szerda	7:00	16:00
05. csütörtök	7:00	16:00
06. péntek	7:00	16:00

Gyertyagyújtás és Szombat kimenetele Budapesten

DÁTUM	ESTE	DÁTUM	ESTE
30. péntek	15:43	31. szombat	16:55
06. péntek	15:50	07. szombat	17:01

POÉN SAROK

- Kohntól a bevándorlási hivatalban megkérdezik, hogy mi szeretne lenni Izraelben?
- Miniszterelnök.
- Maga bolond?!
- Miért? Az előfeltétel?

Események

Szombaton tartott jorcájtót a Goldberger-Kovács család, Zsuzsi édesanyja után. A délelőtti imádkozás után bőséges keddust adtak dr. Kovács Bertalanné Ibike emlékére. A Kovács család Kisvárdáról származik, Berci bácsinak és Ibi néninek, Zsuzsi szüleinek, patikájuk volt Kisvárdán, okleveles gyógyszerészek voltak.

Kívánjuk a családoknak, hogy még sokáig tudjanak megemlékezni szeretteik után.

ק

18. betűnk a Kuf,
számértéke: 100.

A Kuf jelentése:
Majom

ק

EMBERBARÁT IDŐSEK KLUBJA

„IDŐSEK KLUB” -ja, rendezvényeire várjuk kilélek tagjait. Várjuk tagjaink szíves megjelenését és ötleteiket, melyekkel segítik a klub működését. Következő klubrendezvényt január 04.- én, szerdán délelőtt 10:00 órától tartjuk a földszinti klubteremben.

Nagy Fuvaros utcai Templomkörzet
Emberbarát Templomegyelet

Budapest. 1084
Nagy Fuvaros utca 4.
Tel: 334 27 31
Email: nagyfuvaros@gmail.com
<https://www.facebook.com/Nagyfuvaros4>
Felelős kiadó: Streit Sándor
Szerkesztő: Streit Gábor